

43 INHEMSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 5, maj 1858

10 Visserligen stå vi något i rest med anmälan af årets litteratur. Men också har den hittills nog sparsamt påkallat uppmärksamheten. Lyckligtvis är det icke allvaret, som brister, i de skrifter vi för denna gång hafva att uppräknat. Hvad som saknas, är dock det, hvars anmälande bäst skulle egnat sig för detta blad, skrifter, hvilka kunde räknas till nationallitteraturen om också blott genom sitt innehåll utan national-
 10 språkets form. Det är af den yngre generationen man företrädesvis hade att vänta något hitåt syftande. Men den synes påtagligen vara andefattig. På två år har med undantag af Cygnæi Skaldestycken intet dikthäfte, icke en novell, icke ens några verser samlade i en kalender skådat dagen. Någon roman har Finland ännu icke någonsin förmått åstadkomma. Skulle icke första häftet af »Nuija Sota» berömligen stå fram, hade också den inhemska historiska litteraturen för ett antal af år ingen enda representant.

20 Till tröst må det lända, att dock unga krafter röja sig på naturvetenskapernas gebit. Så äfven i

ACTA SOCIETATIS SCIENTIARUM FENNICÆ T. V. FASC. II. HELSINGFORSKÆ 1858.

Häftet öppnas med en »Undersökning af tantalit ifrån Skogböle i Kimito och Härkäsaari i Tammela» af A. E. Nordenskiöld. Af samma unga forskare förekommer en »Undersökning af några vid Nischni Tagil förekommande kopparfosfater» och »Försök till en teoretisk beräkning af sammansatta ämnens egentliga vigter». Mången läsare torde erinra sig, andra närmare känna, att samma författare år 1855
 30 utgaf »Beskrifning öfver de i Finland funna mineralier». Bland hans uppsatser i här ifrågavarande häfte af Vetenskaps societets handlingar torde den sistanfödda isynnerhet väckt uppmärksamhet. Hufvudsaken i Förf:s uppfattning är, att, då man förut med de enkla ämnens molekyler- (eller atom-) volymer jemfört en af dem sammansatt förenings molekylovolymer för att finna ett förhållande mellan egentliga vigten, Förf. lemna molekylovolymer helt och hållet åsido och utgår från förhållandet mellan molekyllarkrafterna, attraktionen och repulsionen i de enkla ämnens molekyler. Det skall således först bestämmas, hvilket detta förhållande är. Attraktionen förhåller sig som
 40 massan eller vigten; således är ett sammansatt ämnes molekyllattraktion lika med summan af de enkla ämnens, af hvilka det består. Till bestämmande af repulsionen åter leder sig Förf. genom en betraktelse af gasernas förhållande, hvilka sträfva att expandera sig till en grad, i hvilken molekyllattraktionen blir omärkbar. Genom en serie af fyndiga kombinationer kommer han nu till en formel för enkla ämnens fränstötande kraft, hvilken förutsätter ämnets specifika vikt såsom bekant, och vidare till en eqvation, som uttrycker förhållandet mellan den fränstötande kraften hos molekyllerna i det sammansatta ämnet och hos molekyllerna i de enkla ämnens, af hvilka det förra består.

En sådan på särskilda resonnementer grundad formel måste vara mer eller mindre hypotetisk. Berättigandet att antaga densamma skall först bevisa sig genom användningen.

Det bör ihågkommas, att ett sammansatt ämnes specifika vikt icke är något medium eller sammanfattning af de enkla ämnens, som ingå i

sammansättningen. Ty ehuru vid sammansättning massan af materie blir densamma, förändras ofta, vanligen förminskas volymen. Man har derföre fått de sammansattas specifika vigt likasom de enklas endast genom omedelbar observation. Men man har velat finna den lag, enligt hvilken volymen och jemte den den specifika vigten vid sammansättningen förändras, och man har sökt finna den på anförd väg, genom att utgå från förhållandet mellan molekylarvolymerna. Men en på detta förhållande grundad beräkning af sammansättningens specifika vigt har icke gifvit ett facit, öfverensstämmande med den omedelbara observationen.

10

Herr Nordenskiöld har nu på de grunder, som blifvit antydda, och enligt en metod, hvars anförande här blefve gagnlöst¹, beräknat specifika vigten för ett stort antal oorganiska fasta och organiska flytande sammansatta ämnen, och denna beräkning har fört till en förvånande öfverensstämmelse med den omedelbara observationen, isynnerhet för de flytande organiska föreningarne.

Vi känne icke något offentligt bedömande öfver detta Herr Nordenskiöld's arbete af de lärde herrar af facket². Men vi hafva hört dess värde muntligen af kompetent domare med beröm vitsordas. Och den grundtanke, hvarifrån Herr Nordenskiöld utgår, har äfven för den olärda mycket behag genom dess öfverraskande enkelhet och klarhet. Specifik vigt, det är med andra ord materiens täthet, förhållandet mellan vigt och volym. Att tätheten beror af molekylernas attraktion och repulsion förefaller nu helt enkelt, så att i den grad, den förra eller den senare öfverväger, materien är mer eller mindre tät. Vet man alltså, till hvilket belopp dessa faktorer i en sammansättning ingå, känner siffran för detsamma, så kan man på förhand bestämma det sammansatta ämnets täthet, dess specifika vigt.

20

Det är en relation i samma ämne, troligen en ytterligare utveckling af det nu i Societetens akter offentliggjorda, hvarmed Herr Nordenskiöld nyligen uppträdde i Svenska Vetenskapsakademien, der han äfven utmärkt sig genom andra meddelanden. Han är för närvarande, förd af sitt vetenskapliga intresse, stadd på en resa till Spetsbergen.

30

Af Hr E. J. Bonsdorff har häftet en »Jemförande anatomisk beskrifning af cerebralnerverna hos *Raja clavata*» en »Undersökning, huruvida användandet af läkemedel, liktidigt med vattenkuren kan anses rationelt», och en annan »Physiologiska anmärkningar öfver den rationella vattenkurens inflytande på den syphilitiska sjukdomen». Den andra af dessa afhandlingar innehåller en utförligare fysiologisk framställning af förloppet vid kroppens och dess organers underhållande, afsöndringen och nybildningen, och af medikamenternas inflytande härpå, hvarvid vattenkuren anses befordra deras verkan genom att öka afsöndringen. Så t. ex. om blodet är genom sjukdom förändradt eller genom något smittämne förorenadt, måste felande beståndsdelar för dess nybildning genom läkemedel tillhandahållas detsamma eller smittämnet genom sådane förstöras, medan derjemte använd vattenkur bidrager att afföra det förderfvade eller för blodet i dess naturliga beskaffenhet fremmande. Prof. Bonsdorff lärer vara den första, som

40

¹ Till upplysning bör dock nämnas, att beräkningen naturligtvis förutsätter kunskap om det antal atomer, med hvilka de enkla ämnena ingå i de sammansatta – om equivalenterna.

² Ref. har, sedan detta skrefs, blifvit erinrad derom, att *Öfversigt af Vet. Societetens förhandlingar 1856–1857* sid. 95 ff. innehåller en framställning och ett bedömande (af Prof. Moberg), till hvilken framställning vi hänvisa läsaren för vidare upplysning erhållande.

50

systematiskt använder medikamenter jemte vattenkuren, och hans åsigt häri utgöra derföre en i den praktiska medicinen ny lära.

Vidare innehåller häftet: »Anteckningar i Lappska språkets grammatik» af E. Lönnrot, innefattande utkast till en fullständig etymologi för detta språk; »Försök att med geometrins tillhjälp upplysa teorin om exponentialer och logarithmer» af N. G. af Schultén; »Analyser af Finska mineralier», meddelade af A. E. Arppe; »De parricidii crimine & qvæstoribus parricidii» af E. af Brunér; »Om ursprunget till Finnarnes Hiisi» af E. Lönnrot, och »Minnestal öfver professoren Dr. Immanuel Ilmoni», hållet af L. H. Törnroth.

För den icke lärda läsaren få vi upplysa, att »parricidium» vanligen och ursprungligen har betydelsen af fadermord, men att hos Romarena äfven andra brott fått detta namn, hvarföre de lärdes tankar om denna vidsträcktare tillämpning af namnet varit från hvarandra afvikande, och en del äfven kommit på att söka en annan första betydelse hos ordet. Det är frågan härom och om de domare, som dömde öfver sådana brott, som af Hr af Brunér afhandlas. Om ursprunget och betydelsen af ordet Hiisi framställer Lönnrot den åsigt, att Finnarne lånat detsamma af Lapparne, för att beteckna deras gudomligheter och gudabilder »Seida», senare äfven deras boningsorter; hvarföre han äfven anser Skandinavernas benämning för trollkonst »Seids» och »Seidhr» komma från Lappskan. De i Finland så talrika namnen *hiidenvesi, hiidenwuori* o. s. v. skulle således enkelt beteckna ställen, der Lappar ännu lefvat och bott bland Finnarne, och den onda betydelse, ordet hos de senare har, vara en naturlig följd af deras motvilja och förakt för Lapparnes gudar och gudalära. I afseende å ordet »Seidas» Lappska härkomst afviker L:s åsigt från Castrén's, hvilken höll för troligt, att Lapparne tvärtom lånat detsamma från fornnordiskan.

Minnestalet öfver professor Ilmoni skola vi med författarens tillåtelse låna för detta blad.

NOTISER UR SÄLLSKAPETS PRO FLORA & FAUNA FENNICA FÖRHANDLINGAR 3:E H. H:FORS 1857.

Detta häfte innehåller en samling material för kommande författare i Finsk naturalhistorie och klimatlära: »Öfversigt af de vid och omkring Fagervik vexande Cotyledoneer och Filices» af E. V. E. Hisinger, »Ålands lafvegetation» och »Lafvegetationen i Savolaks» af A. E. Nylander samt »Naturalhistoriska Daganteckningar, gjorda i Finland åren 1750–1845» sammanställda af A. Moberg. För den större läsande allmänheten finnes här alltså intet att inhemta. Resultaterna af professor Moberg's mödosama sammanställning hafva vi i korthet meddelat våra läsare i senaste årgångs Novemberhäfte.

MANUFAKTURDIREKTIONENS I FINLAND UNDERDÅNIGA UTLÅTANDE ANG. ÅTGÄRDER TILL BEFRÄMJANDE AF FINSKA INDUSTRIEN OCH BERGSHANDTERINGEN. H:FORS 1857.

En tillfällighet har vållat, att denna skrift sent kommit Red. tillhanda och derföre här sent omnämnes. Det torde dock icke vara försent, att på dess innehåll fästa läsarens uppmärksamhet.

Det är känt, att detta utlåtande föregicks af ett sammanträde af tillkallade kommitterade, jernverksegare och bergsmän samt fabriksge-

re. Skriften sönderfaller derföre i Manufakturdirektionens utlåtande, samt skilda protokoller, hållna vid de kommitterades för bergshandteringen och de kommitterades för öfrig manufakturindustri sammanträden, för det mesta upptagande de kommitterades skriftliga yttranden öfver de särskilda till diskussion upptagna frågorna. Dessa frågor voro dels på förhand bestämda, dels nya frågor, som af de kommitterade bragtes till diskussion.

Vi kunna icke här recitera hvarken de kommitterades yttrade åsigter och önskningsar eller detaljerna af Manufakturdirektionens förslag till industrins upphjelpande.

Hvad bergshandteringen angår, synes rådlösheten vara stor. Äldre jernverk finnas, hvilkas tillverkning är bygd på Svensk malm från Utö grufvor och Svenskt tackjern. Men af malmen fås i följd af gällande konvention ganska litet, och detta ringa är ojemnt fördeladt; tackjernet åter blir dyrt genom transport m. m. och är dertill belagdt med Svensk utförseltull och Finsk införseltull. Nyare jernverk hafva för masugnarna knapp tillgång på inhemsk jernmalm; denna är dertill oftast illaartad och behöfver uppblandas med Svensk malm; jernet blir rödbräckt och kallbräckt och tågigt m. m. Det är allt en förtviflans målning. Men hur det än är, dö brukspatronerne sällan i fattigdom. Man får i landet lof att hejpa sig med det dåliga jernet, ty skyddstulln gör det bättre utländska dyrt. Meningens tyckes dock icke vara den, att skyddstulln skall evinnerligen fortfara, utan endast till dess den inhemska jernstillverkningen hinner komma sig före. Lika sannt som qvickt har en fiende till denna skyddstull erinrat, att Finnarne tillverkat jern från hedenhös, och att då handteringen på antagligen 1 000 år icke hunnit komma sig före, detta skydds försvinnande knappt lär kunna inom nästa 1 000 år motses. Faktiskt är emellertid, att den mesta jernredskap, som i landet begagnas är af utländsk tillverkning.

Till det bedröfligaste hörer i sjelfva verket, att Finlands enorma bergmassor föra så obetydligt jernmalm. Knappt nog kan man hoppas, att nyare upptäckter skulle förändra detta faktum. Vål har man godt hopp om myrarna och sjöarne; och väl vore, om förrådet i dem vore outtömligt. Förunderligt förefaller det, att det ännu icke kunnat afgöras, om sjömalmen ersättes med ny eller icke, och på huru lång tid detta sker. Betviflas torde väl knappt, att icke ny malm skulle bildas på samma väg som den gamla: men om, såsom å andra sidan troligt synes, sekler åtgått till bildande af malmlagren, sådana de nu förefinnas, så är detta ungefär liktydigt med, att på en sådan malmtillgång ingen bestående jernstillverkning kan grundas.

I öfrigt hämmas jernhandteringen af samma hinder som all annan fabrikation. Glädjande är det att finna puddlingsmetoden framställd såsom en utväg att tillverka jemförelsevis godt jern äfven af dåliga malmer, och de med Finska malmer gjorda försök vitsordas såsom fördelaktiga, – endast att verk af denna beskaffenhet, för att vara lönande, synas förutsätta stor malmtillgång. De kommitterades utlåtanden synas visa, att det är verk af denna beskaffenhet, som böra uppmuntras, medan de på utländskt råämne grundade verken endast förtjena att till vidare upprätthållas och de urgamla blästerverken, såsom de ofördelaktigaste, att lemnas åt sitt öde.

Fabriksindustrin synes stöta hufvudsakligen mot följande hinder:

Den öppna konkurrensen med Ryska fabrikater, hvilka i sådana massor tullfritt i landet införas, utan motsvarande fördel för de Finska fabrikaterna;

Bristande penningtillgång, i följd af bristande kreditanstalter. Pen-

ningar skulle i landet finnas till betydligt belopp, men de utföras till Ryssland i utbyte mot räntebärande obligationer, hvilka endast gifva låg ränta och äro för industrin begrafna. Vi hafva hört sakkunniga personer uppskatta detta ofruktbara kapital till millioner. Ett skrinläggande af detta slag medför också, såsom en kommitterad anmärkt, för landet den våda, att vid en möjligen inträffande penningkris, då pappersmyntet faller, millioner kunna gå för landet förlorade;

10 Bristande kommunikationer samt privilegier och osäkerhet i den ekonomiska, förnämligast tullagstiftningen, hvilken icke ensamt är beroende af landets egna behof och förhållanden.

De kommitterades förslag för kreditanstalters inrättande torde få anses för delvis antiqveradt, efter det en särskild komitté i detta ärende sammanträdt och förenat sig om mera liberala förslag. Såsom vi engång förut påpekat, grundar sig väl kännedomen om dessa senare endast på rykten; men ryktet säger med mycken tillförlitlighet, att nu privatbanker blifvit förordade. I förbigående sagdt, lärer detta exempel, att, ehuru glädjande det är, att i frågor, som röra icke blott affärsmännernas, utan äfven alla konsumenters, d. ä. landets alla
20 invånares börsar, dock ett antal affärsmän höras, en större offentlighet för dessas yttranden ännu vore önskvärd. Ingen kan derförutan så noga veta, hvar insigt och erfarenhet i frågan finnes. Skulle man våga nämna en litteraturens representant, sådan som Allmänna Tidningen, hvars tillvaro sannerligen ett decennium bortåt icke torde varit omnämnd, kunde man anse det högst passande för sagde blad, att bringa till allmänhetens kunskap, hvad i sådane komittéer förhandlas.

Men vi återvända till ämnet. De privilegier, kommitterade visat farhåga för, äro de staden Tammerfors tillagda. Det synes af förhandlingarne, att tullfriheten för de nu derstädes existerande fabrikerna icke verkar så mycket. Men det är också obestriddigt, att förändrade
30 tullförhållanden kunna gifva dem monopol på tillverkningen. Och om t. ex. socker och tobaksfabriker der fått inrättas under samma fördelar, skulle föga någon konkurrans med dem annorstädes kunnat komma i fråga. Genom senaste författning angående dessa privilegier torde emellertid farhågorna vara aflägsnade.

Särskildt böra vi citera följande yttrande af en bland de kommitterade:

»Dessutom böra alla fabriker i förhållande till deras storlek ställas lika i afseende å erhållande af stående lån såsom anläggningskapital; ty om den ena fabriken erhåller ett stort lån och den andra ett litet, eller
40 intet, så verkar detta fullkomligt lika menligt, som om den ena erhåller tullfrihet för sina rudimaterier och den andra icke».

Man kan väl säga, att till kredit ännu hör en sak utom fabriken storlek nemligen den personliga krediten. En fabrik ger visst säkerhet i bygnader och machinerier; men i ett land med så få fabriker är värdet på en dyr fabrik, hvars egare t. ex. går under, af brist på köpare högst vacklande. Det personliga förtroendet måste derför vara af desto större vikt. Men nekas kan icke, att påståendet i dess allmänhet är sannt, och att dess sanning ännu icke förmått göra sig gällande. Erhållandet af större statslån isynnerhet har vanligen varit en rent personlig affär. Det är t. ex. ett icke ringa privilegium på ångbåtsrörelsen, som det s. k. Österbottniska ångbåtsbolaget har i sitt räntefria
50 lån af 150 tusen rubel – för evärdeliga tider, om bolaget så vill, emedan lånet kan förnyas. Ingen i vårt land konkurrerar lätt med ett sådant räntefritt kapital. Ett dylikt privilegium äro de s. k. primitiva jordbrukslånen, som äro förbehållna större jordegendomar, isynnerhet sådane, vid hvilka medarfvingar skola utlösas. Den årliga förteckning-

en öfver fabrikernas tillverkning företer likaså stor ojemnhet i åtnjutandet af publika lån. Det ena som det andra af dessa exempel är visserligen i sig sjelf utan stor betydenhet; men om principen af jemnlighet härutinnan äfven i framtiden i större skala åsidosättes, kommer äfven inverkan af det ena industriela företagens gynnande framför det andra att blifva mera tryckande. Egentligen följer dock denna verkan blott af godtyckligt tilldelade lån mot lägre ränta, än den allmänt gällande. Särskilda kommitterade hafva också yttrat den åsigt, att sådane lån äro gagnlösa, emedan de industriela företag, som icke bära sedvanlig ränta, icke förtjena att upprätthållas; hvarföre lån mot lägre ränta borde medgifvas endast för den tid anläggningen varar, då afkastningen ännu är ingen. Likväl kan det låta säga sig, att för statslån och lån ur statsbanken icke bör tagas till norm endast säkerhetens belopp; ty derigenom göres konkurrensen svårare, och förmögenhetsolikhet befordras. Det är den börjande industriidkaren, som har största svårighet att erhålla kapital; för den, som redan eger stora anläggningar och possessioner, stå den enskilda kapitalistens penningar villigt till buds.

10

Bland orsaker, som hämma industrins utveckling i landet, nämnas vidare kreditlagarnes beskaffenhet och bristande insigter samt saknad af tillfälle att förvärfva dem.

20

Manufakturdirektionen har i senare hänseende afgifvit ett detaljeradt förslag för inrättande af tekniska undervisningsanstalter. Förslaget omfattar söndagsskolor och s. k. aftonskolor för fabriksarbetare och handverkslärlingar, fem realskolor med årligt anslag af 7 000 rubel, och ett polytekniskt institut för blifvande fabrikanter, mekanici, arkitekter, forstmän, bergsmän, farmaceuter, agronomer och äfven handlande med årligt anslag af 20 000 rubel silfver. Förutsatt, att städerna underhålla söndags- och aftonskolor, skulle detta kräfva ett sammanlagdt årligt anslag af 55 000 rubel silfver utom resestipendier och kostnaden för första anläggningen, samlingar m. m.

30

Vi känne icke, om någon läroanstalt af sådant omfång, som det föreslagna institutet någonstädes blifvit försökt. Skulle med utförandet hafva sig lika lätt, som med uppräknandet af läroämnen och lärokurser, vore allmänna undervisningens inrättande hvar mans göra. Men i den är mera än i mycket annat skilnaden stor mellan planerande och verkställande. Man kan med tid och pengar föra upp hvarjehanda konstiga verk af sten och träd; men menniskoanden låter icke lika lätt handtera sig. Väl må man anse det för afgjort, att i alla menskliga företag slutändamålets bestämdhet och medlens enkelhet försäkras om framgången; men synnerligen gäller detta i fråga om undervisningen. I ifrågavarande förslag måste redan de många olika bildningslinierna och de uppräknade 60 à 70 skilda läroämnena väcka tvifvel, huruvida allt detta skall kunna sammanföras på en läroanstalt. Kostnadspunkten torde kanske mindre behöfva komma i betraktande, ehuru väl anslaget för flera poster troligen måste höjas. Men vid en sådan läroanstalt, som denna, hvilken är beräknad omedelbart för praktiskt och materielt gagn, är det billigt, att flertalet elever betala för den erhållna undervisningen, och denna afgift kan med skäl bestämmas vida högre, än till 30 rubel för år, såsom förslaget upptager. Den viktigaste frågan är dock; hvad skall landet med alla dessa agronomer, teknologer, bergsmän, mekanici, ingenjörer och arkitekter uträtta? Hvar skola de användas, och huru skola de försörja sig? Kan för stunden ens ett dussin af hvarje slag här vinna anställning, finna arbete och utkomst? Och en sådan läroanstalt borde dock *årligen* dimittera

40

50

åtminstone *ett tiotal* af hvarje slag. Med kannedom om industrins närvarande ståndpunkt och förhållandena i öfrigt i landet, bör hvar och en inse, att ett teknologiskt institut härstädes såväl som en högre läroanstalt för landtbruket endast skulle komma att uppfostra fabriksföreståndare och landtegendomsinspektorer för Ryssland. Med »bergsmän» för enskild mans tjänst förhåller sig likaså. Hvad arkitekter angår, är det mer än väl känt, huru vid pass öfverhopade af enskilda uppdrag de nuvarande länearkitekterna äro. Två herrar Chiewitz torde till vidare kunna fullgöra allt, hvad i landet för närvarande åt detta håll begäres. En civilingeniör för något enskildt företag har ännu aldrig kräfts. En sådan skulle behövas, först då privata eller bolag anlägga jernvägar, kanaler, bygga vägar och broar på spekulation. Mekanici för anläggande af vattenverk kunde kanske behövas mera instruerade, än bondbyggmästarena; men redan ett halft dussin torde få svårt om uppdrag och utkomst. För ångmachiners uppsättande till fabriksbehof är säkert en tillräcklig. Hvarje mekanisk verkstad torde dessutom helst låta på egen risk och genom egen omsorg uppställa de å den utförda maskinerier. Det kan väl låta säga sig, att personer med insigt skola inverka på personer med kapital och bringa nya företag i gång. Men för att sådant skall lyckas, fordras redan en annan allmän företagsamhet, än den som för närvarande förspörjes. De få män med högre bildning, som egnat sig åt ifrågavarande studier, torde nog kunna anföra erfarenhetsbevis för, huru lätt det ungefär är, att vinna en kapitalists förtroende för industriela anläggningar.

Vi kunna på dessa och förut anförda skäl icke frångå vår mening, att af de summor, som kunde nedläggas på högre läroanstalter i jordbruk, teknologi m. m., en mindre del med vida större gagn användes till reseunderstöd. Skolan verkar på detta praktiska fält för sig ganska litet; tillfälle att något i praktiken se och erfara utgör en nödvändig fyllnad dertill. Man finner derföre också, att i Tyskland äfven teknologiska läroanstalter börjat låta sina elever resa omkring, för att lära känna bestående fabriksinrättningar m. m. Här i landet finnes ännu knappt nog för en blifvande agronom tillfälle att se ett enda exempel på ett genomfördt rationellt landtbruk.

För farmaceuters bildning synes redan vara tillräckligt sörjdt genom en särskild profession i ämnet och ett farmaceutiskt laboratorium vid universitetet. Inrättandet af ett särskildt Forstinstitut synes vara afgjord sak; och är det blott önskligt, att icke något öfverlopp af vetenskapligt bildade unga män måtte indragas på en bana, för hvilken i den praktiska utöfningen ingen vetenskaplig insigt behöfves. Sådane måste naturligtvis hafva anspråk på en verksamhet, en lefnadsställning och en utkomst, hvilka genom innehafvandet af en efter behovet lämpad forstmästarebefattning icke kunna tillfredsställas. Till att uppmäta och indela en skog och efter färdiga tabeller beräkna afkastningen af ett skifte, fordras endast en praktisk färdighet sådan som en landtmäterielevs. Hvarje bonde kan lära sig att utklänga barrträdsfrön, insamla löfträds, utså bådadera och utgallra skogen efter behof. Redlighet är vid sådane befattningar det mest anmärkningsvärda requisitum, emedan försäljning och leveranser ur kronans skogar måste ske genom forstmästarena. En handelsskola åter utgör det mest trängande behof, emedan ingen undervisningsanstalt i landet finnes, vid hvilken blifvande handlande kunna vinna nödig förberedande kunskap, jemte en för deras samhällsställning lämpad allmän bildning. En sådan är mera påkallad än någon annan för de praktiska yrkena, emedan handelsklassen redan genom sin förmögenhet och sin verksam-

het intager en för landets materiella intressen betydande plats. Intet tvifvel är, att icke en sådan skola skall bära sig utan alla statsanslag och likväl lemna plats för ett antal frielever. Det är känt, att handelsklassen i Helsingfors för åtta år tillbaka var villig att med ett betydligt anslag understödja en sådan skolas upprättande, men att då tillstånd till dess inrättande icke kunde vinnas. Det torde väl vara svårt, att efter ett sådant missöde åter bringa saken på enskild väg i gång; men om styrelsen skulle inrätta en sådan läroanstalt, är det säkert, att ett stort antal elever snart skulle tillströmma.

Förslaget för realskolorna förefaller oss tilltaget i den stora skalan. Det kan väl icke vara meningen, att en lärjunge, som grammatikaliskt lärt sig tyska och engelska språken, som läsit matematik till och med sferisk trigonometri och analytisk geometri, fysiologi, geologi m. m. skall utgå som arbetare? Men hvad skall han då blifva? Till föreståndare för någon verkstad eller fabrik duger han icke heller. Ty dertill bildas man ej genom åtskilliga lexor. Förslaget upptager också ingen lön för verkställare i skolan eller något anslag för verkstad, och intet antyder, att eleven genom annat än ritning och kemisk laborering komme att praktiskt förbereda sig för något yrke. Understöd åt sådane elever, som under ferierna »med lärarens bifall» besöka machinverkstäder, bruk och fabriker i landet, skola gifvas af medel, som genom årsafgift af lärjungarne sammanbringas. De kunna således åtminstone få tillstånd att bese en verkstad. Skolans ändamål angifves vara bibringandet af »humanistiskt-realistiska» (!) förkunskaper åt alla dem, som egna sig åt industriella yrken, äfvensom för blifvande forst- och bergsmän, ekonomer, handelsmän, förvaltare af bruk och egendomar, uppsyningsmän vid jernvägar och kanaler m. m. Meningen lär väl varit, att kursen skall fortsättas vid det stora polytekniska institutet.

Karakteristiskt för förslaget är, att Finska språket för detsamma icke existerar. En finne är för dessa skolor och instituter en förkastad individ; och industriidkare m. m. i Finland anses i dem icke hafva något med Finska språket att göra. Sådan högfärd eller glömska – hvilkendera det är – borde numera kunna anses för en anakronism.

I en annan fråga, hvilken kommitterade föga vidrört, nemligen den rörande skräväsendet, har Manufakturdirektionen likaså framställt utförligt förslag, och det till förmon för arbetets frihet. Förslaget anser ett antal handverk vara af beskaffenhet, att för rättighet till deras utöfvande vissa läroår icke böra fordras, andra såsom bakning, brygd, slaktning af en hvar böra få utöfvas. Det föreslagna hemställes att stadgas »i grundlagsenlig väg».

OM HYPOTEKS-FÖRENINGAR AF HENRIK BORGSTRÖM. H:FORS 1858.

Denna skrift torde, som vi förmoda, redan vara temligen allmänt spridd, borde åtminstone vara det bland alla dem, som intressera sig för hypoteksföreningar i landet.

Den innehåller efter ett allmänt resonnement om behovet af rörelsekapitaler och om gagnet för jordbrukaren att genom inteckning frigöra och såsom rörelsekapital begagna någon del af grundkapitalet, hvilken då öfvertages af långgifvaren, en framställning af hypoteksföreningars uppkomst i skilda länder, deras verksamhet och inflytande. Följer så en vederläggning af hvarjehanda inkast mot desamma och enligt Förf:s åsigt falska föreställningar om med dem förenade olägenheter, slutligen ett rätt utförligt »utkast», till reglemente för jord-

brukshypoteksföreningar i Finland. Förf. har i alla delar af denna framställning gjort sig mycken forskningsmöda och med stor klarhet framställt resultaterna deraf, – hvarom allmänheten också redan haft tillfälle öfvertyga sig genom de längre utdrag, som i Finl. Allm. Tidning varit synliga.

Förf:s förslag skall väl i sin tid komma att ofta åberopas och granskas, då engång allvar blir af hypoteksföreningar i landet. I hans upplysande resonnement i ämnet har dock ett påstående förefallit oss origtigt och uppfattningen i denna del skolastisk. Han yrkar nemligen såsom en alldeles afgjord sak, att pantbref, till huru högt belopp de än må utgifvas, under förutsättning att det sker inom landet och emot fullgoda inteckningssäkerheter, »icke i ringaste mon öka penningetillgången».

I vår tanke är i en så enkel sak all vetenskaplig form för undersökningen rena öfverflödet. Fondpapper äro icke något från sedelmyntet specifikt åtskildt; båda äro arter af pappersmynt. Förf. kan den 1:a Februari hvarje år med en Saimasedel, ur hvilken han bortklippt couponen för det förflutna årets ränta, köpa precis lika mycket vara, som med en 50 rubels sedel. Deremellan köper han, lika mycket med 50 rubels sedeln och ett par silverslantar, som med Saimasedeln, om couponen sitter kvar. När första serien af Saima sedlar utsläpptes, och de för den erhållna 100 tusen rubel silfver eller Finska banksedlar blifvit utgifna till leverantörer eller arbetare vid kanalarbetet, fanns i allmänna rörelsen jemnt 100 tusen rubel mera penningar än förut. Detta är solklar sak, och behöfver ingen vidare bevisning.

Det är en annan sak, att det ena eller andra kreditpappret, pantbref eller statsobligation eller sedel, är mer eller mindre lämpligt för cirkulationen. Vanliga inteckningsdokumenter äro ett tungtlöpande cirkulationsmedel; en hypoteksbanks obligationer hafva ett lättare lopp. Papper på stora valörer omsättas trögare, de af mindre valör lättare. Räntebärande papper äro mera begärliga, än sedlar utan ränta. Men allt detta rörer blott ett mer eller mindre i inkomst och bekvämlighet. En stor del af Finska bankens sedlar äro pantbref, med säkerhet i fast egendom, – endast att de icke gifva ränta åt innehafvaren utan åt banken.

Förf. synes hafva en sväfvande föreställning om penningars »bindande» i jernvägar, i jordodling o. s. v. Icke nedmyllas penningen under jernskenan eller i plogfåran. Arbetet skapar visserligen i hvardera ett »kapital». Det kapitalet, ligger deri bundet, och endast afkastningen kan lösgöras från detsamma. Men penningen går från båda lika fri, som den kommit. Den går till arbetarena – och från dem kanske till utlandet genom ökad konsumtion. Penningebrist kan derigenom uppstå – hos kapitalisterna och spekulanterna; men jernvägsarbetarena eller jordbruksarbetarena hafva penningar i ovanligt öfverflöd – så länge arbetet räcker. Så kan en handelskris uppstå genom stora industriela företag, icke derföre att penningen är »bunden» vid företaget, utan derföre, att den flackar omkring på andra vägar än de sedvanliga. Det tål sin tid, förrän den återvänder till dem, som först släppt ut den.

I ett land, der mycket penningar ligger på kistbottnet, der kan t. ex. en hypoteksförening sätta dem i rörelse. Dennas obligationer läggas då ned i deras stad och ställe, medan de plötsligt öka penningecirkulationen. Der, såsom i Finland, mycket penningar äro utlånta till utlandet, der är det troligt, att de utländska mindre fördelaktiga obligationerna skola utbytas mot t. ex. en hypoteksbanks förmonligare, så att

penningarne först indragas från utlandet och sedan mot hypoteksbankens obligationer öfverlemnas åt allmänna rörelsen inom landet. Uppgå i Finland sådana till Ryssland lånade penningar, såsom Förf. menar, till »flera tiotal millioner» (?), så kan hypoteksföreningen få alltsamman, och penningetillgången inom landet ökas då med lika många tiotal millioner.

Det är icke fråga derom, att »en vis försyn velat, att inrättandet af ett pappersbruk skulle vara tillfyllest för att rikta nationerna». »Nationalförmögenheten» ökas icke genom stämplantet af obligationer, icke heller myntet (det metalliska). Men penningen, bytes- och cirkulationsmedlet, kan genom stämpling af sedlar och obligationer ökas, så långt krediten räcker, och detta har, så länge den räcker, den förunderliga verkan att öka arbetstillfällena och arbetet och kapitalet för nationalförmögenheten. Agardh har derföre knappt endels orätt, då han säger, ett 12 millioners statslån, gjordt 1809, skulle ökat Sveriges nationalförmögenhet med ett »räntebärande kapital» af 12 millioner. Ty lånet vore nu betaldt, och tolf millioner papper i cirkulationen hade troligen framkallat ett arbete, som med lika belopp ökat det fasta kapitalet i odlad jord, i fabriker, i fartyg o. s. v. Sådane män som Agardh tänka redigt och djupt, och man slår dem just icke på fingrarna med vanlig alnsticka. Vi finna med ledsnad, att Förf. nog ledigt och lätt behandlat den snillrika mannens yttrande.

Förf. vill i sjelfva verket med hypotekslånen uträtta ingenting mera och ingenting mindre, än Agardh med statslånet. Låt oss antaga, att Förf. vill förskaffa landets jordbrukare 12 millioner riksdaler, fyra millioner rubel silfver ungefär. Dessa fyra millioner rubel vill han taga ur diverse kistor, i hvilka sedlar och silfverrublar till detta belopp ligga ofruktbara. Han vill i dessas ställe i kistorna inlägga hypoteksföreningens obligationer. Vi antaga, att det allt lyckas förträffligt, erinrande, att för obligationernas tillverkande erfordras väl icke blott ett »pappersbruk», utan ett pappersbruk och ett tryckeri. Jordbrukarena få sedlarne och rubelsstyckena, låta dika och gräfta och plöja och så m. m. och betala med de erhållna sedlarne och rubelsstyckena hela affären. Men efter 42 år 22 dagar återvända obligationerna till jordbrukarena, sedlarne och rubelsstyckena till sina fordna kistor. Allt är då i gammal ordning. Obligationerna kunna till och med som lump gå tillbaka till pappersbruket. Endast tryckeriet får ingenting igen. Nå väl! Är då nationalförmögenheten densamma som förut? Vore det så, så hade Förf:s förslag till reglemente för hypoteksföreningar varit ett bra fåfängeligt verk. Men man bör hoppas, att förhållandet då skall vara ett annat. Om blott jordbrukarena användt hvarje lånad kopek på sitt jordbruks utvidgande och förbättrande, så måste deras jord dåförtiden afkasta netto räntan på sagde fyra millioner – och den på kopeken, denna ränta må då efter den tidens förhållanden beräknas efter 4, 5 eller 6 procent. Men då har ju nationalförmögenheten ökats med ett räntebärande kapital af fyra millioner. Det har skett genom pappersbruket – och tryckeriet. Sker icke så, så tjenar Förf:s afhandling till ingenting. Men vi hoppas, det så skall ske – och att Förf. skall hafva sin heder deraf, äfven den en frukt af sagde pappersbruks – och tryckeris verksamhet.